

VACCINATIECAMPAGNE

Kunnen jongeren zelf beslissen of ze een vaccin tegen covid-19 willen?

‘Tieners gaan we echt niet manu militari vaccineren’

ELÉONORE COPS
(12) laat zich vaccineren om op vakantie te kunnen gaan, niet ziek te worden en anderen niet ziek te maken.

Veel jonge tieners krijgen nu hun eerste prik. Meestal gebeurt dat met de goedkeuring van hun vader en moeder. Maar wat als een jongen van dertien gevaccineerd wil worden terwijl zijn ouders dat helemaal niet zien zitten? Of omgekeerd? 'Heeft een kind voldoende maturiteit, dan beslist het gewoon zelf.'

Door ANN PEUTEMAN, foto's DEBBY TERMONIA

'Dat er nu iets in mijn lichaam zit waarvan we nog niet 100 procent zeker weten wat het allemaal doet, vind ik best een beetje eng', zegt Aiko Schapman (14). 'Ik heb zelfs heel even getwijfeld of ik me wel wou laten vaccineren. Maar mijn ouders hebben mij gerustgesteld en ik besef zelf natuurlijk ook wel hoe belangrijk het is om gevaccineerd te zijn. Zowel voor mijn eigen veiligheid als voor de mensen om me heen. Ik heb mama gevraagd wat ze had gedaan als ik echt geen vaccin had gewild. Ze zegt dat ze me dan wat tijd zou hebben gegeven, maar dat ze ondertussen wel heel erg haar best zou hebben gedaan om me te overtuigen.'

Drie weken geleden schreef Aiko's vader haar op de QVAX-reservelijst in en amper een halfuur later werd ze al opgeroepen. Daardoor kreeg ze haar prik wat vroeger dan de meesten van haar leeftijdgenoten. Ondertussen hebben ze goed als alle Belgische twaalf- tot zestienjarigen een uitnodiging ontvangen, en een deel van hen is ook al gevaccineerd. Het grote verschil met de leeftijdscategorieën die hen zijn voorafgegaan, is dat jongeren onder de zestien jaar de toestemming van hun ouders nodig hebben. Ofwel gaan ze samen met hun vader of moeder naar het vaccinatiecentrum, ofwel brengen ze een toestemmingsbrief mee. Zo gaat dat ook met de inentingen die op Vlaamse scholen worden gegeven tegen mazelen, bof en rode hond. Leerlingen krijgen vooraf een formulier mee naar huis dat hun ouders moeten invullen en ondertekenen om toestemming te geven. 80 tot 90 procent doet dat ook.

Hoe groot de vaccinatiebereidheid in de groep twaalf- tot zestienjarigen op dit moment precies is, weten we nog

niet. In de Grote Coronastudie van de Universiteit Antwerpen gaf de meerderheid van de volwassen respondenten eind juni wel aan van plan te zijn om hun kinderen te laten vaccineren. Zeker diegenen die zelf een vaccin hebben genomen. Daarnaast zijn er natuurlijk ook ouders die noch zichzelf noch hun kroost laten vaccineren, veelal omdat ze aan de veiligheid twijfelen. Maar er is nog een derde groep: vaders en moeders die het belang van vaccinatie inzien, zelf een prik hebben gekregen, maar hun kinderen toch niet naar het vaccinatiecentrum sturen. Vaak vinden ze dat niet nodig omdat jongeren doorgaans niet erg ziek worden als ze het virus oplopen.

'We weten nog niet welke gezondheidsproblemen jongeren op lange termijn aan covid-19 kunnen overhouden.'

Isabelle Meyts (UZ Leuven)

'Nochtans is het niet louter om de volwassen bevolking te beschermen dat we kinderen en jongeren vaccineren. Ook voor hun eigen gezondheid is dat toch wel belangrijk', zegt immunologe Isabelle Meyts, die de onderzoekseenheid Aangeboren Afwijkingen in Immunologie aan de KU Leuven leidt. 'De kans is groot dat vooral die jongere groepen bij een volgende besmettingsgolf in het vizier van het virus zullen komen. Dat zien we nu al in Israël, waar het gros van de volwassenen is gevaccineerd: meer dan een derde van de nieuwe besmettingen wordt bij minderjarigen vastgesteld. Het klopt wel dat jongeren er in de meeste gevallen minder ziek van worden dan volwassenen, maar we hebben nog geen zicht op ►

WAT ALS UW KIND GEEN VACCIN WIL?

Het hele gezin is al gevaccineerd, maar uw dochter van twaalf kondigt doodleuk aan dat ze geen vaccin wil. Hoe kunt u haar toch proberen te overtuigen? We vroegen het aan ontwikkelingspsycholoog Bart Soenens (UGent).

1. Luister naar zijn of haar argumenten
‘Als uw dochter bijvoorbeeld uitlegt dat ze zich zorgen maakt over de effecten van het vaccin op haar vruchtbaarheid, zeg dan eerlijk dat u ook niet goed weet hoe dat zit. Het kan helpen om dan samen op te zoeken wat de wetenschap daarover zegt. Door naar zulke argumenten te luisteren zonder die meteen te weerleggen, geeft u aan dat u bereid bent om de zaak van twee kanten te bekijken. Dan zal uw kind er ook meer voor openstaan om naar uw argumenten te luisteren.’

2. Praat over de nadelen
‘Benadruk niet alleen de voordelen van vaccinatie, maar ga ook met open

vizier op de nadelen in. Zo is het belangrijk om toe te geven dat er heel af en toe ernstige bijwerkingen optreden en dat we vandaag nog niet helemaal zeker weten wat de gevolgen van het vaccin op lange termijn zullen zijn. Praat u alleen over de positieve kant van vaccinatie, dan zal uw kind het gevoel krijgen dat er een ideologie achter zit en dat u het in één richting probeert te duwen. En dat is iets waar de meeste jongeren allergisch voor zijn.’

3. Benadruk het belang voor de samenleving
‘Leg zeker uit dat de beslissing om je te laten vaccineren niet alleen impact heeft op jezelf, maar ook op de mensen om je heen en op de samenleving als geheel. Dat is een argument waar jongeren in veel gevallen oren naar hebben. Toch wacht u het best even om daarover te beginnen. Als gemeenschapszin uw eerste argument is, zal uw kind het gevoel krij-

gen dat u het een schuldgevoel probeert aan te praten.’

4. Geen straf of beloning

‘Zet uw kind zeker niet onder druk door het beloningen voor te houden of met straffen te dreigen. Doet u dat wel, dan is de kans groot dat zijn emoties het van zijn verstand overnemen. Dat kan ertoe leiden dat hij uiteindelijk een impulsieve beslissing neemt op basis van zijn eerste intuïtie of van de mening van leeftijdgenoten.’

5. Geef uw kind tijd

‘Jongeren zijn al vroeg in staat om een rationele beslissing te nemen als ze daar de ruimte voor krijgen. Het loopt eerder fout bij snellere, meer emotioneel gedreven beslissingsprocessen. Een adolescent heeft dus tijd nodig om de voor- en nadelen van vaccinatie in alle rust tegen elkaar te kunnen afwegen. Het is best mogelijk dat zijn of haar standpunt pas na een paar weken echt vaststaat. Gun uw kind die tijd.’

de mogelijke gevolgen op lange termijn, zoals longklachten of neurologische problemen. We weten niet of lange covid, die vandaag bij volwassenen wordt vastgesteld, ook bij die jonge groep zal voorkomen. Het belang van de vaccinatie van jongeren moet dus echt wel wat hoger worden ingeschat dan nu het geval is.’

Eindelijk vrijheid

Toch aarzelen sommige ouders of de voordelen van vaccinatie wel tegen de mogelijke bijwerkingen opwegen. ‘De laatste weken krijg ik veel vragen van bezorgde vaders en moeders’, zegt een Gentse huisarts die anoniem wil blijven. ‘Het feit dat elk vaccin een risico inhoudt – hoe klein ook – heeft hen niet tegengehouden om zichzelf te laten vaccineren. Maar als het op hun kinderen aankomt, twijfelen ze. Ik heb de indruk dat die pubers zelf daar veel minder mee zitten. Gisteren nog kwam een meisje van vijftien alleen op consultatie. Omdat haar vader haar niet wil laten vaccineren, vroeg ze mij om argumenten waarmee ze hem alsnog over de streep kan trekken. Ondertussen heeft ze me laten weten dat hij is bijgedraaid.’

Dat veel tieners het liefst zo snel mogelijk een vaccin willen, is niet zo vreemd. De meesten snakken naar een beetje meer ademruimte. Ze willen onbezorgd op kamp, naar een optreden of op reis kunnen gaan zonder de hele tijd getest te hoeven worden en achteraf quarantaine te riskeren. ‘Ook dat vind ik een valabele reden om een vaccin te willen’, zegt Sabine Van daele, hoofd van de afdeling kindergeneeskunde van het UZ Gent. ‘Het voorbije jaar hebben jongeren ontzettend veel moeten opgeven en sommigen hebben daar mentaal heel zwaar onder geleden. Ze hebben een grote behoefte aan meer vrijheid en sociale contacten en dan helpt het natuurlijk als ze gevaccineerd zijn.’

Maar wat als ma of pa dat echt geen goed idee vindt? Dan kan een minderjarige nog altijd gevaccineerd worden, zo blijkt. Maar dan wel op voorwaarde dat een arts oordeelt dat hij of zij al in staat is om daar zelf over te beslissen. Zo staat het ook op laatjevaccineren.be, de website van de Vlaamse overheid met informatie over de vaccinatiecampaagne: ‘Ga je alleen zonder toestemmingsbrief? Dan heb je eerst een

Wachtende tieners in het vaccinatiecentrum Grenland-hallensite in Hasselt.

gesprekje met de dokter van het vaccinatiecentrum, om te bekijken of je zelf kunt kiezen om je te laten vaccineren.'

Dat principe geldt ook voor de vaccins die kinderen en jongeren op school worden toegediend. 'Af en toe vraagt een leerling expliciet om een spuit te krijgen terwijl zijn ouders daar geen toestemming voor hebben gegeven', zegt Stefan Grielens, algemeen directeur van het Vrij CLB Netwerk. 'Het gaat dan vaak over het vaccin tegen

HPV, een virus dat wratten of baarmoederhalskanker kan veroorzaken, dat zowel aan meisjes als aan jongens wordt gegeven. In eerste instantie proberen we natuurlijk om met de ouders te overleggen. Maar als dat niets oplevert en die leerling blijft vol overtuiging om het vaccin vragen, gaan we daar meestal wel op in.'

Zo staat het ook in de wet op de patiëntenrechten: in sommige gevallen mogen minderjarigen helemaal zelf

beslissen welke medische behandelingen ze ondergaan. 'Het uitgangspunt is dat de rechten van een minderjarige patiënt in de eerste plaats door zijn ouders worden uitgeoefend. Maar als de arts van oordeel is dat zij iets beslissen wat niet in het belang van het kind is, moet hij daarvan afwijken', zegt emeritus professor medisch recht Herman Nys (KU Leuven), een van de geestelijke vaders van de patiëntenrechtenwet. 'En vooral: blijkt dat de minderjarige matuur en oordeelsbekwaam genoeg is om zelf te kunnen beslissen, dan moet hij dat ook doen.'

Leeftijd zegt niets

De vraag is hoe een arts kan vaststellen of zo'n jongen of meisje in staat is om dat soort beslissingen al zelf te nemen. Leeftijd blijkt alvast geen goed criterium te zijn. Vandaar dat er noch in de patiëntenrechtenwet noch in de Belgische euthanasiewet een minimumleeftijd is vastgelegd. 'Elke leeftijdsgrens is arbitrair', weet oncoloog en covoorzitter van de euthanasiecommissie Wim Distelmans (UZ Brussel). 'In Nederland moet je minstens twaalf jaar zijn om euthanasie te kunnen vragen, omdat dat de gemiddelde leeftijd is waarop kinderen abstract kunnen denken. Maar wat zegt dat eigenlijk? Er zijn elfjarigen die al heel goed abstract kunnen denken en veertienjarigen die daar nog niet toe in staat zijn. In België hebben al vier minderjarigen euthanasie gekregen sinds de wet dat mogelijk maakt. Een van hen was jonger dan twaalf jaar. Ondanks zijn jonge leeftijd hebben artsen dus geconcludeerd dat het kind oordeelsbekwaam was.'

Als leeftijd geen graadmeter is, wat dan wel? 'Er zijn verschillende methoden om de oordeelsbekwaamheid van zowel volwassenen als minderjarige patiënten te meten', legt Distelmans uit. 'Vaak worden vier criteria gebruikt die op cognitieve functies zijn gebaseerd. Om te beginnen moet de persoon in kwestie de aangeboden informatie kunnen begrijpen en op zijn eigen situatie kunnen toepassen. Daarnaast moet hij in staat zijn om zijn keuze te beredeneren en duidelijk te verwoorden. Maar om dat allemaal na te gaan, moet je als arts natuurlijk wel wat tijd uittrekken.'

En tijd is net iets wat ontbreekt in vaccinatiecentra, waar het vooral zo veel mogelijk vooruit moet gaan. Wil een ►

‘OOK ZESTIEN- JARIGEN HADDEN TOESTEMMING VAN HUN OUDERS MOETEN HEBBEN’

Een dikke maand geleden werden de Belgische zestien- en zeventienjarigen uitgenodigd om zich te laten vaccineren. Hun vaccinatiebereidheid was opvallend groot. Dat bleek eind juni overduidelijk toen er in Gent heel wat Pfizer-vaccins op overschot waren. Amper had het stadsbestuur laten weten dat iedereen die dat wilde zich spontaan aan het vaccinatiecentrum mocht melden of er stonden vele honderden mensen aan te schuiven, onder wie opvallend veel zestien- en zeventienjarigen. In tegenstelling tot de groep van twaalf tot zestien jaar die nu aan de beurt is, hadden zij geen toestemming van hun ouders nodig om gevaccineerd te kunnen worden. ‘Dat is nochtans in strijd met de patiëntenrechtenwet, want die maakt geen onderscheid tussen een kind van twaalf en een jongere van zeventien’, zegt emeritus professor medisch recht Herman Nys. ‘Volgens de wet zijn het de ouders van een minderjarige die beslissen of hij al dan niet een vaccin krijgt. Dat geldt ook voor jongeren tussen zestien en achttien. Ook zij kunnen maar voor zichzelf beslissen als een arts tot de conclusie komt dat ze oordeelsbekwaam zijn. Van de overheid mag je toch verwachten dat ze haar eigen wetgeving kent. Dan kan ze nog altijd besluiten die naast zich neer te leggen om de pandemie sneller te kunnen bestrijden.’

arts daar de oordeelsbekwaamheid meten van een tiener die hij nooit eerder heeft gezien, dan zal hij dat wellicht op een andere, minder tijdrovende manier proberen te doen. ‘Bij ons in het ziekenhuis, waar we vooral met zwaar zieke kinderen werken, gaan we ervan uit dat het al op enige maturiteit wijst als een kind zélf het initiatief neemt om zijn gezondheidstoestand te bespreken’, zegt Van daele. ‘Dat zouden we ook naar de vaccinatiecampagne kunnen doortrekken: wanneer een jongere alleen naar een vaccinatiecentrum gaat en kan bargumenteren waarom hij een vaccin wil, wijst dat in mijn ogen op voldoende maturiteit en zou hij dus gevaccineerd moeten kunnen worden. Maar dan wel op voorwaarde dat de voordelen en de risico’s hem eerst nog eens heel duidelijk worden uitgelegd.’

Een kleine rondvraag bij de verantwoordelijken van Vlaamse vaccinatiecentra leert echter dat de meesten niet van plan zijn om zich daaraan te wagen. ‘Alle Gentse jongeren van twaalf tot zestien jaar hebben samen met hun uitnodiging een brief ontvangen waarin wordt uitgelegd hoe hun ouders toestemming kunnen geven’, zegt Gents schepen van Gezondheid Rudy Coddens (Vooruit). ‘Komt er toch een tiener in zijn eentje en zonder toestemmingsbrief naar ons vaccinatiecentrum, dan zal er een arts bij worden geroepen. Hij kan dan even met de minderjarige praten en eventueel contact opnemen met diens ouders. Is er twijfel of zijn ouders wel toestemming geven, dan wordt hij niet gevaccineerd.’

Overtuigingskracht

Nu zijn er natuurlijk ook jongeren die net géén prik willen. Zelfs niet als hun ouders daarop aandringen. ‘Als een arts hem oordeelsbekwaam acht, mag een minderjarige patiënt een behandeling ook weigeren’, legt Nys uit. ‘Bij ons is daar nog geen rechtspraak over, maar in Nederland wel. Toen een twaalfjarige met vergevorderde kanker daar geen verdere behandeling meer wou, weigerde zijn vader zich daarbij neer te leg-

gen. Uiteindelijk heeft de rechter geoordeeld dat de minderjarige het recht had om zelf te beslissen.’

In de praktijk is het ook niet zo makkelijk om een kind een behandeling te geven die het echt niet wil. Dat weten ze bij het CLB maar al te goed. ‘Het komt weleens voor dat ouders toestemming geven om hun kind op school te laten vaccineren terwijl het dat zelf helemaal niet wil. Soms is dat omdat die leerling geloof hecht aan de indianenverhalen over vaccins die de ronde doen of omdat hij simpelweg bang is voor naalden. Wat de reden ook is: weigert een kind mordicus om gevaccineerd te worden, dan zal onze arts het daar ook niet toe dwingen.’

Hebt u al uw overtuigingskracht in de strijd moeten gooien om uw zoon mee te krijgen naar het vaccinatiecentrum, dan kan dat dus allemaal voor

‘Is er twijfel of de ouders van een tiener toestemming geven, dan wordt hij niet gevaccineerd.’

Rudy Coddens (Vooruit)

niets zijn geweest als hij op het cruciale moment zegt dat hij toch geen prik wil. ‘Uiteindelijk beslist het kind’, zegt Van daele. ‘Tegenspartelende baby’s of peuters moeten soms vastgehouden worden zodat we ze een spuit kunnen geven, maar jongeren boven de twaalf jaar gaan we echt niet manu militari vaccineren. Het enige wat je dan kunt doen, is op hen inpraten en argumenteren. Maar blijft een kind weigeren, dan wordt er niet gevaccineerd.’

Aiko Schapman heeft alvast geen spijt van haar keuze. Integendeel, ze kan haast niet wachten tot het tijd is voor haar tweede prik. ‘Dan ben ik zelf veilig én kan ik ook mijn oma weer knuffelen, want daar heeft zij echt behoefte aan’, zegt ze. ‘Maar het allerleukste is dat mijn hele vriendengroep ondertussen al een keer is gevaccineerd. Half augustus zullen we dus allemaal beschermd zijn en dan wordt alles toch weer een heel klein beetje zoals vroeger.’ ●